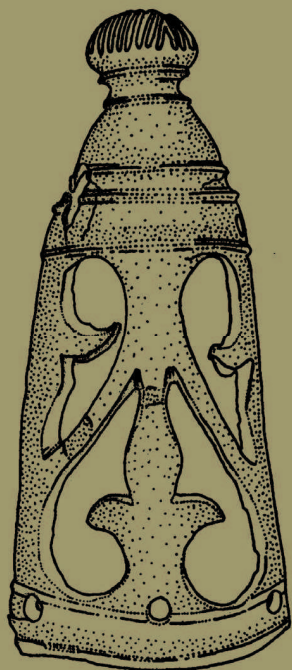


ANNALES ZBORNÍK  
MUSEI SLOVENSKEHO  
NATIONALIS NÁRODNÉHO  
SLOVACI MÚZEA

ARCHEOLÓGIA 26  
ROČNÍK CX – 2016



ANNALES ZBORNÍK  
MUSEI SLOVENSKÉHO  
NATIONALIS NÁRODNÉHO  
SLOVACI MÚZEA

ARCHEOLÓGIA 26  
ROČNÍK CX – 2016

Bratislava 2016

ANNALES MUSEI NATIONALIS SLOVACI  
ZBORNÍK SLOVENSKÉHO NÁRODNÉHO MÚZEA

CX – 2016  
ARCHEOLÓGIA  
26

Redakčná rada/Editorial Board

PhDr. Juraj Bartík, PhD. (predseda), doc. PhDr. Gertrúda Březinová, CSc., Mgr. Radoslav Čambal,  
PhDr. Beata Egyházy-Jurovská, PhDr. Zdeněk Farkaš, PhD., doc. PhDr. Matej Ruttkay, CSc.,  
Prof. PhDr. Stanislav Stuchlík, CSc., PhDr. Vladimír Turčan

Zostavovateľ/Edited by  
PhDr. Vladimír Turčan

Preklad do nemeckého a anglického jazyka/translation into English and German languages: REELS, s. r. o., Stephanie  
Staffen a autori

Publikácia je recenzovaná/publication is reviewed

Grafická úprava/Graphic design  
Matúš lányi

Tlač/Print:

Vydalo/Published by: Slovenské národné múzeum-Archeologické múzeum, Bratislava 2016

Náklad/Numbers of the copies: 350 kusov

© Slovenské národné múzeum-Archeologické múzeum/Slovak National Museum-Archaeological Museum 2016

ISBN 978-80-8060-390-8  
ISSN 1336-6637

ZBORNÍK SLOVENSKÉHO NÁRODNÉHO MÚZEA CX– 2016 ARCHEOLÓGIA 26

PhDr. Etela Studeníková, CSc., dlhoročná vedecká pracovníčka  
SNM-Archeologického múzea a vysokoškolská pedagogička, zakladateľka ročenky Archeológia, sa v tomto roku dožíva okrúhleho životného jubilea. Kolegovia a priatelia želajú jubilantke do ďalších rokov veľa zdravia, spokojnosti a úspechov.

PhDr. Etela Studeníková, CSc., langjährige wissenschaftliche Mitarbeiterin  
des SNM-Archäologischen Museums und Hochschulpädagogin, die Gründerin des Jahrbuchs Archeológia, erreicht in diesem Jahr ein rundes Lebensjubiläum. Kollegen und Freunde wünschen der Jubilarin für die nächsten Jahre viel Gesundheit, Zufriedenheit und Erfolg.

## OBSAH – CONTENTS – INHALT

- 7 KATARÍNA GAJARSKÁ: Neolitický dom na sídlisku kultúry s lineárnou keramikou v Blatnom  
17 The Neolithic house on settlement of the Linear Pottery Culture in Blatné
- 19 ZOJA BENKOVSKY-PIVOVAROVÁ: K terminológii počiatku strednej doby bronzovej na južnom Slovensku vo svetle nálezov z hrobu 3/62 maďarovskej kultúry z Nových Zámok  
25 Zur Terminologie der beginnenden mittleren Bronzezeit in der Südslowakei im Lichte der Funde aus dem Grab 3/62 von Nové Zámky
- 27 PAVOL JELÍNEK: Objekty s dvojicami ľudských skeletov na sídliskách staršej a strednej doby bronzovej na Slovensku  
35 Objekte mit menschlichen Skelettpaaren in Siedlungen der älteren und mittleren Bronzezeit in der Slowakei
- 37 GABRIEL NEVIZÁNSKY – PÉTER PROHÁSZKA: Bronzový depot zo Šarišských Lužianok z roku 1876  
46 Der Bronzehort aus Šarišské Lužianky aus Jahr 1876
- 49 MILAN HORŇÁK: Sídliskový areál lužickej kultúry a zo stredoveku v Púchove-Horných Kočkovciach  
57 Settlement site of Lusatian Culture and from the Middle Ages in Púchov-Horné Kočkovce
- 59 LUCIA BENEDIKOVÁ: Nálezy z Vršatského Podhradia v kontexte osídlenia stredného Považia v neskorkej dobe bronzovej a v dobe halštatskej  
70 Die Funde aus Vršatské Podhradie im Kontext der Besiedlung des mittleren Waagtals in der Spätbronze- und Hallstattzeit
- 73 PETR KOS: Pohřebiště ze Slavkova a jeho přínos k poznání vývoje halštatské kultury ve středním Politaví (K možnosti zpřesnění datace hrobů ždanické skupiny horákovské kultury)  
101 Das Gräberfeld aus Slavkov und sein Beitrag zur Kenntniss der Entwicklung der Hallstatt-kultur im mittleren Flussgebiet von Litava (zur Möglichkeit der Präzisierung der Datierung von Gräbern der Ždanice-Gruppe der Horákov-Kultur)
- 103 KATARÍNA HARMADYOVÁ: Dvojslučková oblúkovitá spona z Bratislavy-Devína  
107 Bogenförmige Zweischleifenfibel aus Bratislava-Devín
- 109 RADOSLAV ČAMBAL: Včasnotaténske spony z Horných Orešian – Slepého vrchu v zbierkach SNM-Archeologického múzea v Bratislave  
116 Frühlatènezeitliche Fibeln aus Horné Orešany – Slepý vrch in den Sammlungen des SNM-Archäologischen Museums in Bratislava
- 119 IGOR BAZOVSKÝ: Súčasti astragálových opaskov z juhozápadného Slovenska  
123 Bestandteile der Astralgürtel aus der Südwestslowakei
- 125 RADOSLAV ČAMBAL: Spätlatènezeitliche Jochendbeschläge aus dem Gebiet von Bratislava  
131 Neskorolaténske nákončia jariem konského záprahu z priestoru Bratislavy
- 133 VLADIMÍR KRUPA – MIROSLAVA DAŇOVÁ – JÁN ŠTUBŇA – EUDMILA ILLÁŠOVÁ – JÁN TIRPÁK: Prsteň z bohatého hrobu I z Krakovian-Stráží (štyľová a gemologická analýza)  
140 Ring from the abundant grave I in Krakovany-Stráže
- 143 DARINA BIALEKOVÁ: Predmety a polovýrobky z kosti a parohu z pobedimského hradiska  
150 Gegenstände und Halbfabrikate aus Bein und Geweih vom Burgwall Pobedim

- 151 SAMUEL ŠPANIHEL: Nálezy keramiky z pevnosti v Čiernom – Valoch  
 161 Keramikfunde aus der Festung in Čierne – Valy
- 163 MÁRIO BIELICH: Stredoveké osídlenie v Rumanovej  
 171 Mittelalterliche Besiedlung in Rumanová
- 173 LUCIA PILKOVÁ – PETRA ŠIMONČIČOVÁ KOÓŠOVÁ: Militária, ostrohy a kónský postroj  
 z Čeboviec – Zeleného hradu (okr. Veľký Krtíš)  
 181 Militaria, Sporen und Pferdegeschirr vom Čebovce – Zelený hrad (bez. Veľký Krtíš)
- 183 PETER NAGY – EVA ĎURKOVIČOVÁ: Výsledky archeologického výskumu Kalvínskeho kostola  
 v Šamoríne  
 192 Ergebnisse archäologischer Grabung der Calvinischen Kirche in Šamorín
- KOLOKVIUM
- 193 Štrnásty ročník kolokvií k otázkam rímsko-germánskej archeológie  
 194 Vierzehnte Jahrgang der Kolloquien zu den Fragen der römische-germanischer Archäologie
- 195 JAROSLAVA RUTTKAYOVÁ: Miniaturne nádoby z pohrebiska vo Veľkom Cetíne  
 200 Miniaturgefäße vom Gräberfeld in Veľký Cetín
- 201 JAROSLAVA SCHMIDTOVÁ: Miniaturna nádobka z doby rímskej z Bratislavy-Čunova  
 206 Miniature container from the Roman period from Bratislava-Čunovo
- 207 TOMÁŠ ZEMAN: Miniaturní keramické nádoby z doby římské z jihovýchodní Moravy  
 211 Miniaturgefäße aus der römischen Kaiserzeit von südöstlichen Mähren
- 213 ĽLEV ZACHAR – VLADIMÍR TURČAN: Miniaturna keramika zo sídliskových objektov v Šaštíne-Stráži  
 a v Trnave  
 219 Miniaturkeramik aus Siedlungsobjekten aus Šaštín-Stráže und aus Trnava
- 221 RADKA KNÁPEK – ONDREJ ŠEDO: Misky s omfalem v životě barbarských společností doby římské  
 277 Bowls with an omphalos in the life of Barbarian tribes in the Roman period
- RECENZIE
- 281 Vladimír Krupa – Marián Klčo: Bohaté hroby z doby rímskej z Krakovian-Stráži (*Vladimír Turčan*)
- 283 Skratky časopisov a periodík – Abkürzungen von Zeitschriften und Periodika



## NÁLEZY Z VRŠATSKÉHO PODHRADIA V KONTEXTE OSÍDLENIA STREDNÉHO POVAŽIA V NESKOREJ DOBE BRONZOVEJ A V DOBE HALŠTATSKEJ<sup>1</sup>

LUCIA BENEDIKOVÁ

**Key words:** Vršatské Podhradie, middle Váh valley, settlement area, Final Bronze Age, Hallstatt Period, Lusatian culture, contact/buffer zone

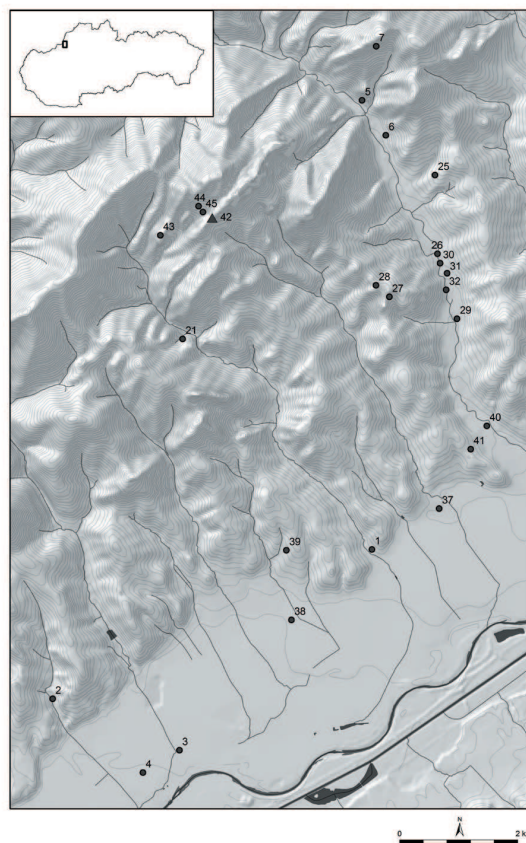
**Abstract:** *Finds from Vršatské Podhradie in the context of the settlement of middle Váh valley in the Final Bronze Age and in the Hallstatt Period.* The article presents the analyses and evaluation of find assemblage from Vršatské Podhradie, discovered by M. Kubínyi, containing pottery, a few bronze objects, a lot of animal bones and charcoal. This settlement material can be dated within the Final Bronze Age and Early and Young Hallstatt Period (HB – HD1). It belongs to the settlement area at the southern/south-eastern foothill of Chmelová (opposite of Vršatec castle hill), consisting of settlement, cemetery (up-to-now only two cremation burials are known dated to the Young Hallstatt Period); and the existence of a hill-top settlement can be hypothetically assumed in the massif of Chmelová, too, that has to be, however, verified by further field research. The material from Vršatské Podhradie shows conspicuous common attributes with the Final Bronze Age to the Young Hallstatt Period material from nearby hillfort in Kvašov as well as from more distant hillfort in Prašník (northern promontories of Little Carpathian mountains). It also contains elements indicating the relationship with Moravian and Slovakian (from middle Váh valley and middle and upper Nitra valley) Lusatian environment during the Final Bronze Age and with Moravian (Platěnice) and Slovakian (from middle Váh valley) Lusatian as well as with north-eastern Hallstatt environment during the Early and Young Hallstatt Period. In this time the site belonged to the contact/buffer zone in middle Váh valley among north-eastern Hallstatt and Lusatian (Moravian/Platěnice and north-Slovakian/Orava) cultural circle.

### Úvod

Lokalita Vršatské Podhradie sa nachádza na strednom Považí v okrese Ilava. V katastri obce sú z literatúry známe lokality z doby bronzovej a z doby halštatskej, z doby laténskej a z včasného stredoveku (tabeľa 1, s literatúrou, obr. 1; pozri nižšie; *Furmánek 1970, 64, s literatúrou*).

Na nálezový súbor, ktorý prezentujem v zborníku jubilančtke, som narazila v podstate náhodou pri rešeršovaní materiálov k spracovaniu pohrebiska lužickej kultúry v Ilave (*Benediková/Katkinová/Budinský-Krička 2016*). Príspevok som sa rozhodla venovať pani Etele Studeníkovej práve vzhľadom na jej väzbu k regiónu stredného Považia i k obdobiu, z ktorého analyzovaný materiál pochádza (p. napr. *Studeníková/Paulík 1983*).

Ide o archívny zberový nález pozostávajúci prevažne z keramiky a z niekoľkých drobných predmetov (*Kubínyi 1885, 188-192*), v neskorších prácach interpretovaný ako materiál z pohrebiska z neskorej doby bronzovej (*Veliačik 1983, 188, č. 400*). V súčasnosti je uložený v Slovenskom národnom múzeu-Etnografickom múzeu v Martine, kde som ho mala možnosť kresbovo zdokumentovať.<sup>2</sup>



Obr. 1. Mapa lokalít z mladšej a neskorej doby bronzovej a z doby halštatskej v okrese Ilava na pravom (východnom) brehu Váhu. Čísla zodpovedajú číslam lokalít v tabeľe 1; lokalita vo Vršatskom Podhradí s materiálom analyzovaným v texte je vyznačená trojuholníkom. Vyhotovenie mapy: Martin Bartík, Lucia Benediková.

Abb. 1. Karte der Fundorte aus der Jung- und Spätbronzezeit und Hallstattzeit in Bez. Ilava am rechten (östlichen) Waagufer. Die Nummern entsprechen den Nummern in Tabelle 1; Fundort in Vršatské Podhradie mit im Text analysierten Material ist mit Dreiecke bezeichnet. Karteverfassung: Martin Bartík, Lucia Benediková.

<sup>1</sup> Článok vznikol v rámci projektov APVV-15-0491 a VEGA 2/0032/15.

<sup>2</sup> Moja vďaka za ústretovosť patrí vedeniu SNM v Martine i tamojšiemu archeológovi Mgr. Marekovi Bothovi.



Č. náleziska	Obec	Časť obce	Poloha	Druh náleziska	Datovanie	Stupeň lokalizácie	Literatúra
1	Bohunice		Za záhradou + Vrch Sokel	neurčené	HS	3	<i>Pivoarová 1966a</i>
2	Bolešov		Úpätie kóty 371, východný breh potoka/Kopanica	sidlisko	BZ ne, HS ?	1	<i>Mádl 1936</i> , 236; <i>Petrovský-Šichman 1954a</i> ; <i>Veliáčik 1983</i> , 176, č. 31
3	Bolešov			ojedinelý nález	BZ ne		<i>Brancsik 1914</i> , 26, Taf. I: 3; <i>Veliáčik 1983</i> , 176, č. 32
4	Bolešov	Piechov		sidlisko	BZ ne	3	<i>Mádl 1936</i> , 235; <i>Veliáčik 1983</i> , 176, č. 33
5	Červený Kameň		Medzi bralom a mariánskou sochou	neurčené	BZ-lu ?	3	<i>Petrovský-Šichman 1953a</i>
6	Červený Kameň		Intravilán, južne od obce	sidlisko	BZ ne	1	<i>Hornák 2016</i> , katalóg, č. 23; <i>Mádl 1936</i> , 235; <i>Veliáčik 1983</i> , 177, č. 69
7	Červený Kameň		Hašková/Haškové	hradisko ?	HS ?	1	<i>Miroššayová 1975/II</i> , 3; <i>Petrovský-Šichman 1965</i> , 59
8	Dubnica nad Váhom			neurčené	BZ ml, ne-lu	3	<i>Budinský-Krička 1950a</i>
9	Dubnica nad Váhom			neurčené	BZ ml-lu	3	<i>Budinský-Krička 1950b</i>
10	Dubnica nad Váhom	Prejta	Jaskyňa Pupačka	sidlisko	BZ ml, ne-lu	3	<i>Budinský-Krička 1950c</i> ; <i>Hornák 2016</i> , katalóg, č. 30; <i>Mádl 1931</i> , 23, Taf. 7; <i>Novotná 1991</i> , 27, tab. 5: 33; <i>Veliáčik 1983</i> , 178, č. 102
11	Dubnica nad Váhom	Prejta	Podješie	sidlisko	BZ ne	2	<i>Hornák 2016</i> , katalóg, č. 31
12	Dubnica nad Váhom		Kvášovec	pohrebisko	BZ ne	2	<i>Eisner 1933</i> , 135, 140; <i>Hornák 2016</i> , katalóg, č. 29; <i>Nešporová 1993</i> , 23; <i>Veliáčik 1983</i> , 178, č. 103
13	Horná Poruba			ojedinelý nález	BZ ml		<i>Veliáčik 1983</i> , 179, č. 119
14	Ilava				BZ-lu	3	<i>Budinský-Krička 1950d</i> <i>Petrovský-Šichman 1953b</i> ; <i>Petrovský-Šichman 1953c</i> ; <i>Petrovský-Šichman 1953d</i> ; <i>Petrovský-Šichman 1954c</i> ; <i>Petrovský-Šichman 1954d</i> ; <i>Veliáčik 1983</i> , 180, č. 139
15	Ilava		Stav/Na Stavoch/JRD	sidlisko	BZ-lu, HS	1	<i>Petrovský-Šichman 1954b</i>
16	Ilava		Stav/Na Stavoch/JRD	pohrebisko ?	BZ-lu, HS	1	<i>Petrovský-Šichman 1954e</i>
17	Ilava		Pod Skalou	sidlisko	BZ, HS-lu	1	<i>Petrovský-Šichman 1954e</i>
18	Ilava		Porubská dolina	pohrebisko	BZ ml, ne-lu	1	<i>Benediková/Katkinová/Budinský-Krička 2016</i> , s literatúrou; <i>Veliáčik 1983</i> , 180, č. 140
19	Košeca		Rudé	pohrebisko	BZ ml, ne-lu	1	<i>Budavary 1929</i> , 125 - 130; <i>Budavary 1933</i> , 19 - 22; <i>Veliáčik 1983</i> , 181, č. 167
20	Košeca		Norovica	hradisko	BZ ne	1	<i>Hornák 2016</i> , katalóg, č. 163
21	Krivoklát		Medzi skalami	ojedinelý nález	BZ ml	3	<i>Budavary 1940</i> , 55 - 58; <i>Veliáčik 1983</i> , 181, č. 176, Taf. XLII: 23; <i>Výskumná správa 1956</i>
22	Ladce			neurčené	BZ ml-lu ?		Č. j. 226/50
23	Ladce		Skalka/Skala	hradisko	BZ ne, HS ?	1	<i>V. B. 1939</i> , 20; Č. j. 655/50; <i>Hornák 2016</i> , katalóg, č. 166; <i>Veliáčik 1983</i> , 181, č. 182
24	Ladce			pohrebisko	BZ ml	3	<i>V. B. 1932</i> , 59; <i>Veliáčik 1983</i> , 181, č. 183
25	Mikušovce	Mikušovce pri Pruskom	Kopce/Kopec	pohrebisko	BZ ml-lu	1	<i>Budinský-Krička 1940a</i> ; <i>Budinský-Krička 1940b</i> ; <i>Budinský-Krička 1944</i> ; <i>Pivoarová 1965a</i> , 107 - 162; <i>Pivoarová 1965b</i> , 486; <i>Pivoarová 1966b</i> ; <i>Pivoarová 1966c</i> ; <i>Pivoarová 1966e</i> ; <i>Veliáčik 1983</i> , 183, č. 244
26	Mikušovce	Mikušovce pri Pruskom	Hrebeň	sidlisko/výšinné sidlisko	BZ-lu	3	<i>Budinský-Krička 1940b</i>
27	Mikušovce	Mikušovce pri Pruskom	Skalice, kóta 476	hradisko/výšinné sidlisko	BZ ml, ne-lu, HS ?	1	<i>Holuby 1889</i> , 265, 267; <i>Hornák 2016</i> , katalóg, č. 167; <i>Moravčík 1976</i> , 32; <i>Moravčík 1991</i> , 29; <i>Petrovský-Šichman 1965</i> , 58 - 59; <i>Pivoarová 1965b</i> , 483; <i>Veliáčik 1980</i> ; <i>Veliáčik 1983</i> , 183, č. 242, Taf. IX: 3
28	Mikušovce	Mikušovce pri Pruskom	Malé hradčie	neurčené	BZ-lu	1	<i>Petrovský-Šichman 1954f</i> <i>Budinský-Krička 1940b</i> ; <i>Pivoarová 1963a</i> ; <i>Pivoarová 1963b</i> ; <i>Pivoarová 1965a</i> , 107 - 112; <i>Pivoarová 1965b</i> , 483 - 486; <i>Pivoarová 1966e</i> ; <i>Pivoarová 1966f</i> ; <i>Šuhajková 1962</i> ; <i>Veliáčik 1983</i> , 183, č. 243, Taf. VIII, IX: 4 - 10
29	Mikušovce	Mikušovce pri Pruskom	Dolné Nižovsie, Nivky	pohrebisko	BZ ml, ne-lu	1	<i>Pivoarová 1965b</i> , 486; <i>Pivoarová 1966g</i> ; <i>Pivoarová 1966h</i> ; <i>Pivoarová 1966i</i> ; <i>Pivoarová 1966j</i> ; <i>Pivoarová 1966k</i> ; <i>Pivoarová 1966l</i> ; <i>Veliáčik 1983</i> , 183, č. 245
30	Mikušovce	Mikušovce pri Pruskom	Horné Nižovsie	pohrebisko	BZ ml-lu	1	<i>Pivoarová 1966m</i>
31	Mikušovce	Mikušovce pri Pruskom	Stavba domu blízko ZDŠ	sidlisko	BZ-lu	2	<i>Pivoarová 1966n</i>
32	Mikušovce		Medzi baňami	sidlisko ?	HS ?	3	<i>Petrovský-Šichman 1965</i> , 58
33	Nová Dubnica	Veľký Kolačín	obec	sidlisko	BZ ml-lu, HS	3	<i>Margetin 1964</i> ; <i>Petrovský-Šichman 1953e</i> ; <i>Petrovský-Šichman 1954g</i>
34	Nová Dubnica	Veľký Kolačín	Pod Huštikom	sidlisko	BZ ne-lu, HS ?	2	<i>Hornák 2016</i> , katalóg, č. 79; <i>Nešporová 1993</i> , 23; <i>Petrovský-Šichman 1955</i> ; <i>Petrovský-Šichman 1965</i> , 53 - 54
35	Nová Dubnica	Malý Kolačín	Chlm	sidlisko	BZ ne	1	<i>Hornák 2016</i> , katalóg, č. 77; <i>Mádl 1936</i> , 231
36	Nová Dubnica	Veľký Kolačín	I	pohrebisko	BZ-lu	3	<i>Hornák 2016</i> , katalóg, č. 78
37	Pruské			pohrebisko ?	BZ-lu	3	Č. j. 797/48 <i>Hutyrová 1964</i> , 246 - 258; <i>Petrovský-Šichman 1965</i> , 57; <i>Povala 1978</i> ; <i>Veliáčik 1983</i> , 187, č. 351; <i>Zilincová 2010</i> , 141 - 214
38	Sedmerovec		Niva/Niva/JRD	pohrebisko	BZ ml, ne-lu	1	<i>Hornák 2016</i> , katalóg, č. 112; <i>Moravčík 1993</i> , 98, sl. 47-8, 10, 11
39	Sedmerovec		Pridavky/Podjamie	sidlisko	BZ ne	1	<i>Pivoarová 1966n</i>
40	Tuchyňa		Intravilán	sidlisko	BZ-lu	2	<i>Benediková 2006</i> , Taf. LXIII: 10; <i>Miroššayová 1975/II</i> , 6; <i>Petrovský-Šichman 1965</i> , 58; <i>Pieta 1966</i>
41	Tuchyňa		Lipovka	sidlisko	HS	2	<i>Kubinyi 1885</i> , 188 - 192
42	Vršatské Podhradie			sidlisko	BZ ne	2	<i>Hornák 2016</i> , katalóg, č. 144
43	Vršatské Podhradie		Skalky na kóte 640/Periská	výšinné sidlisko	BZ ne	1	<i>Hornák 2016</i> , katalóg, č. 144
44	Vršatské Podhradie		Za zámkom/Údolie potoka na úpätí Bielych Karpát	pohrebisko	HS	1	<i>Furmánek 1966</i> ; <i>Furmánek 1970</i> , 66 - 74 <i>Andel 1929</i> , 174 - 175; <i>Furmánek 1966</i> ; <i>Furmánek 1970</i> , 65, obr. 7; <i>Hornák 2016</i> , katalóg, č. 146; <i>Veliáčik 1983</i> , 188, 399
45	Vršatské Podhradie		Zámocká cesta	sidlisko	BZ ne, HS ?	1	<i>V. B. 1930</i> , 96; <i>Veliáčik 1983</i> , 181, č. 168
46	Zliechov	Košecké Rovné		ojedinelý nález	BZ ml, ne-lu	3	

Tabela 1. Zoznam lokalít z mladšej a neskorej doby bronzovej a z doby halštatskej v okrese Ilava. Datovanie: BZ – doba bronzová, ml – mladšia, ne – neskorá, lu – lužická kultúra, HS – doba halštatská. Stupeň lokalizácie: 1 – presné určenie polohy, 2 – určenie polohy v rámci časti katastra obce, 3 – určenie polohy v rámci katastra obce.

Tabelle 1. Liste der Fundorte aus der Jung- und Spätbronzezeit und Hallstattzeit in Bez. Ilava. Datierung: BZ – Bronzezeit, ml – jüngere, ne – spätere, lu – Lausitzer Kultur, HS – Hallstattzeit. Stufe der Lokalisierung: 1 – genaue Flurbestimmung, 2 – Flurbestimmung im Rahmen des Gemeindekatastrerteils, 3 – Flurbestimmung im Rahmen des Gemeindekatasters.

### Nálezové okolnosti a opis materiálu

M. Kubínyi objavil analyzovaný materiál pri svojom výlete na Vršatec a do Vršatského Podhradia. Nachádzal sa pri ceste z dediny Vršatské Podhradie smerom k hradnej zrúcanine (*Kubínyi 1885, 188-190*). Po náleze črepov na povrchu začal na mieste spolu s dvoma pomocníkmi kopať a v hĺbke 8 – 10 cm narazili na veľké množstvo črepového materiálu (z črepov sa vraj dala pozliepať takmer celá nádoba), veľké množstvo zvieracích kostí a uhliky; pôda v okolí bola čierna, humusovitá a kyprá; v hĺbke 18 – 20 cm potom vykopali štyri bronzové predmety (*Kubínyi 1885, 190*).

Z uvedeného súboru sa zrejme nezachovalo všetko, keďže v SNM v Martine sa nachádzajú len fragmenty, ktoré určite nie sú rekonštruovateľné. Materiál, ktorý som osobne zdokumentovala (a ktorého časť je publikovaná M. Kubínyim), je opísaný nižšie. Okrem fragmentov z obdobia neskorej doby bronzovej a doby halštatskej sa v súbore uloženom v SNM v Martine vyskytli aj črepy púchovskej kultúry (tu neprezentované).

### Opis materiálu

#### Drobné predmety

1. Bronzová ihla s uškom, mierne ohnutá; dĺ. 75 mm; prierez 2,5 mm (evid. č. <sup>3</sup> 3647; obr. 2: 1).
2. Bronzový predmet, na jednom konci zahnutý; zahnutá časť predmetu z tyčinky s okrúhlym prierezom; táto časť je od zvyšku odsadená; zvyšok predmetu je z tyčinky s obdĺžnikovým prierezom; dĺžka predmetu 61 mm; rozmer okrúhleho prierezu 2 mm; rozmer obdĺžnikového prierezu 1,5 x 4,5 mm (evid. č. 3648; obr. 2: 2).
3. Bronzová puklička s uškom; horizontálny prierez pukličky konvexný; rozmer 12 x 15 mm (evid. č. 3649; obr. 2: 4).
4. Bronzový krúžok s preloženými koncami z drôtu s okrúhlym prierezom; priemer krúžku 21 mm; priemer drôtu 1,5 mm (evid. č. 3666; obr. 2: 5).
5. Bronzová široká cylindrická špirála z profilovaného (rebrovaného) drôtu s prierezom v tvare písmena D; 4 závit; výška špirály 4 mm; priemer špirály 1 mm (evid. č. 3667; obr. 2: 6).
6. Bronzová tyčinka ohnutá s okrúhlym prierezom; na nej navinutá úzka bronzová pásovina; dĺžka predmetu 31 mm; priemer tyčinky 3,5 mm; rozmer prierezu pásoviny 1 x 3 mm (evid. č. 3668; obr. 2: 3).
7. Úštep tmavosivej farby (evid. č. 3670).

#### Keramika

1. Fragment hrdla, pliec a vydutia amfory/vázy/misy s vyšším kuželovitým hrdlom; vydutie zaoblené; výzdoba: v spodnej časti hrdla obežný zväzok, tvorený štyrmi vodorovnými rytými líniami a jedným širším<sup>4</sup> žliabkom; pod ním na rozhraní hrdla a pliec plastická vodorovná lišta s pásom drobných vpichov; na pleciah a vydutí zväzok, tvorený dvoma mimoriadne širokými šikmými žliabkami (až 2 cm širokými) v strede, a zväzkami piatich šikmých rytých línii po stranách; materiál: zrnitý; vonkajší povrch: čierny, leštený; vnútorný povrch: hnedo-sivý; hr. čr. 8 – 10 mm (evid. č. 3908; obr. 2: 15).
2. Fragment hrdla, pliec a vydutia veľkej nádoby (zásobnica); hrdlo cylindrické, esovito prehnuté; vydutie zaoblené; výzdoba: na pleciah plastická obežná pretláčaná lišta, na konci polmesiakovito nadol ohnutá; materiál: stredne zrnitý až zrnitý; vonkajší povrch: oranžový, hladký; vnútorný povrch čierno-hnedý, hladký; hrúbka črepu 10 – 12 mm (evid. č. 3937; obr. 2: 28).
3. Fragment tela pravdepodobne hrncovitej nádoby; výzdoba: plastická horizontálna obežná pretláčaná lišta, na konci polmesiakovito nadol ohnutá; materiál: stredne zrnitý až zrnitý; vonkajší povrch: oranžový, hladký; vnútorný povrch: hnedo-sivý, hladký; hrúbka črepu: 9 – 11 mm (evid. č. 3938; obr. 2: 25).
4. Fragment tela s fragmentom ucha pravdepodobne hrncovitej nádoby; ucho pásikové; výzdoba: plastická horizontálna obežná pretláčaná lišta, pri uchu polmesiakovito nadol ohnutá; materiál: stredne zrnitý až zrnitý; vonkajší povrch: oranžový, popraskaný (prepálený?); vnútorný povrch: sivo-hnedý; š. ucha cca 30 – 34 mm; hr. čr. 10 – 11 mm (evid. č. 3939; obr. 2: 26).
5. Fragment okraja, pliec, vydutia a spodnej časti tela hrncovitej nádoby; profilácia sudovitá; okraj zaoblený, mierne zatiahnutý; vydutie mierne zaoblené; výzdoba: na vydutí plastická horizontálna obežná pretláčaná lišta; materiál: stredne zrnitý až zrnitý; vonkajší povrch: hnedo-sivý; vnútorný povrch: hnedo-sivý; hrúbka črepu: 6 – 8 mm (evid. č. 3940; obr. 2: 27).
6. Fragment tela nádoby (misy s vyšším kuželovitým hrdlom?); výzdoba: na vydutí plastická horizontálna obežná šikmo presekávaná lišta; nad ňou obežný zväzok troch vodorovných širších žliabkov, prerušený koncentrickým kruhom, tvoreným širokými žliabkami; materiál: stredne zrnitý; vonkajší povrch: čierny, hladký; vnútorný povrch: hnedo-oranžový; hrúbka črepu: 9 – 10 mm (evid. č. 3942; obr. 2: 22).
7. Fragment tela veľkej nádoby; výzdoba: oválny výčnelok; materiál: stredne zrnitý až zrnitý; vonkajší povrch: oranžovo-sivý, nerovný, sekundárne prepálený; vnútorný povrch: čierno-hnedý, hladký; hrúbka črepu: 9 mm (evid. č. 3943).

<sup>3</sup> Evidenčné čísla SNM-Etnografického múzea v Martine.

<sup>4</sup> Relatívna šírka žliabkov sa určuje nasledovne: úzky žliabok má šírku menšiu ako 4 mm; širší žliabok má približne 4 – 6/7 mm; široké žliabky sú širšie než 7 mm.

8. Fragment hrdla a pliec amfory/vázy; profilácia esovitá; hrdlo cylindrické, esovito prehnuté; výzdoba: na rozhraní hrdla a pliec obežný zväzok troch vodorovných širších žliabkov, prerušený koncentrickým kruhom zo širších žliabkov; materiál: stredne zrnitý; vonkajší povrch: sivo-čierny, hladný; vnútorný povrch: hnedý; hrúbka črepu: 10 mm (evid. č. 3947a; obr. 2: 18).
9. Fragment tela pravdepodobne hrncovitej nádoby; výzdoba: plastická horizontálna obežná pretláčaná lišta; materiál: stredne zrnitý až zrnitý; vonkajší povrch: sivo-čierny, nerovný; vnútorný povrch: oranžovo-hnedý, hladný; hrúbka črepu: 12 – 14 mm (evid. č. 3947b; obr. 2: 24).
10. Fragment tela amfory/vázy; vydutie zaoblené; výzdoba: na vydutí nepravidelný stromčekovitý motív tvorený rytými líniami; materiál: zrnitý; vonkajší povrch: hnedý, hladný; vnútorný povrch: neurčiteľný, zničený (evid. č. 3948; obr. 2: 8).
11. Fragment hrdla, pliec a ucha amfory; profilácia jemne esovitá ?; ucho pásikové, nasadené na hrdlo a na rozhranie hrdla a pliec; výzdoba: v spodnej časti hrdla obežný zväzok šiestich až ôsmich vodorovných širších až širokých žliabkov, prerušený uchom; rozhranie hrdla a pliec vyznačuje vodorovná obežná plastická lišta; pod ňou na pleciah zväzok šikmých širokých žliabkov; na uchu zväzok piatich zvislých širokých žliabkov; materiál: stredne zrnitý, kompaktný; vonkajší povrch: sivo-čierny, hladný; vnútorný povrch: oranžový, hladný; šírka ucha: 50 mm; hrúbka črepu: 9 – 10 mm (evid. č. 3949; obr. 2: 14).
12. Fragment hrdla amfory/vázy; výzdoba: na hrdle koncentrický ovál, tvorený dvomi širokými žliabkami; na rozhraní hrdla a pliec výčnelok v tvare trojbokého hranola (slepé ucho ?), zdobený zväzkom troch zvislých širokých žliabkov, prerušeným na hornej hrane výčnelku; na rozhraní hrdla a pliec zväzok troch až šiestich vodorovných obežných širších až širokých žliabkov, prerušený výčnelkom a pri výčnelku zošikmený (linie sa zbiehajú smerom k výčnelku); materiál: stredne zrnitý; vonkajší povrch: čierno-sivý, leštený; vnútorný povrch: oranžový, hladný; šírka ucha: 50 mm; hrúbka črepu: 7 – 8 mm (evid. č. 3950; obr. 2: 7).
13. Fragment okraja, pliec, vydutia, spodnej časti tela a ucha menšieho hrnca/hrnčeka; profilácia sudovitá; okraj zaoblený, rovno nasadený; vydutie mierne zaoblené; ucho tyčinkové, nasadené na okraj a vydutie, prierez ucha oválny; materiál: stredne zrnitý až zrnitý; vonkajší povrch: oranžovo-sivý, nerovný; vnútorný povrch: oranžovo-sivý, nerovný; rozmery ucha: 14 x 18 mm; hrúbka črepu: 7 mm (evid. č. 3951; obr. 2: 17).
14. Fragment hrdla, pliec a ucha veľkej nádoby (zásobnica ?); profilácia esovitá; ucho pásikové; materiál: stredne zrnitý; vonkajší povrch: čierny, hladný; vnútorný povrch: oranžovo-červený, hladný; hrúbka črepu: 10 mm (evid. č. 3952).
15. Fragment okraja a hrdla amfory/vázy; profilácia esovitá; okraj zaoblený, výrazne von vyhnutý, dlhý, zvnútra mierne konkávny, ostro nasadený na hrdlo; hrdlo kuželovité; materiál: stredne zrnitý; vonkajší povrch: sivo-čierny, hladný; vnútorný povrch: sivo-hnedo-čierny; hrúbka črepu: 9 – 11 mm (evid. č. 3953; obr. 2: 10).
16. Fragment hrdla, pliec, vydutia a ucha amfory; profilácia esovitá; hrdlo rovné až mierne kónické, plynulo prechádzajúce do krátkych pliec; vydutie zaoblené; ucho pásikové, nasadené na hrdlo a na rozhranie pliec a vydutia; výzdoba: na uchu dvojica zvislých širokých žliabkov; materiál: stredne zrnitý; vonkajší povrch: hnedo-čierny, hladný; vnútorný povrch: oranžový, hladký; šírka ucha: 30 mm; hrúbka črepu: 10 mm (evid. č. 3954; obr. 2: 16).
17. Fragment hrdla, pliec a vydutia misy s vyšším kuželovitým hrdlom; profilácia jemne esovitá; hrdlo mierne kuželovité, plynulo prechádzajúce do pliec; vydutie zaoblené; výzdoba: na rozhraní hrdla a pliec zväzok troch vodorovných obežných širších až širokých žliabkov; pod nimi na pleciah a vydutí šikmé zaoblené žliabkovanie (široké žliabky); materiál: stredne zrnitý; vonkajší povrch: čierny, hladný; vnútorný povrch: hnedý; hrúbka črepu: 9 – 10 mm (evid. č. 3955; obr. 2: 13).
18. Fragment hrdla, pliec a ucha malej nádoby; materiál: stredne zrnitý; vonkajší povrch: sivo-čierno-hnedý, hladký; vnútorný povrch: sivo-čierno-hnedý, hladký; hr. čr. 6 mm (evid. č. 3956).
19. Fragment tela pravdepodobne hrncovitej nádoby; výzdoba: jazykovitý výčnelok; materiál: stredne zrnitý; vonkajší povrch: čierno-sivý, nerovný; vnútorný povrch: oranžový; hrúbka črepu: 10 mm (evid. č. 3957).
20. Fragment tela pravdepodobne hrncovitej nádoby; výzdoba: jazykovitý výčnelok; materiál: stredne zrnitý; vonkajší povrch: oranžový; vnútorný povrch: oranžový; hrúbka črepu: 11 mm (evid. č. 3958).
21. Fragment okraja, pliec a vydutia misy; profilácia polguľovitá; okraj zaoblený, zvnútra tvarovaný, zatiahnutý; vydutie zaoblené; výzdoba: okraj a pleciah šikmo hranené; materiál: stredne zrnitý; vonkajší povrch: čierny, leštený; vnútorný povrch: čierny, leštený; hrúbka črepu: 8 mm (evid. č. 3959).
22. Fragment hrdla, pliec a ucha amfory; profilácia jemne esovitá; ucho pásikové; výzdoba: na hrdle obežný zväzok štyroch vodorovných úzkych žliabkov; materiál: stredne zrnitý; vonkajší povrch: sivo-čierny, hladný; vnútorný povrch: hnedo-sivý, hladný; hrúbka črepu: 9 mm (evid. č. 3960).
23. Fragment hrdla, pliec a vydutia amfory/vázy; profilácia esovitá; hrdlo mierne kónické, plynule prechádzajúce do pliec; vydutie zaoblené; výzdoba: v spodnej časti hrdla a na rozhraní hrdla a pliec obežný zväzok štyroch vodorovných (no na rôznych miestach obvodu mierne zvlnených) širších žliabkov; na pleciah a vydutí zväzok šikmých širších žliabkov; materiál: stredne zrnitý; vonkajší povrch: čierny, leštený; vnútorný povrch: oranžový, hladný; hrúbka črepu: 9 – 12 mm (evid. č. 3961; obr. 2: 23).

24. Fragment hrdla a pliec amfory/vázy; profilácia esovitá; hrdlo mierne kónické, plynulo prechádzajúce do pliec; výzdoba: v spodnej časti hrdla a na rozhraní hrdla a pliec obežný zväzok troch vodorovných úzkych žliabkov, prerušený vertikálnym „gejzírovým“ motívom, tvoreným zväzkom dvoch úzkych žliabkov/rytých línií; nad vodorovným zväzkom obežný pás nadol otvorených oblúkov, tvorených zväzkom dvoch úzkych žliabkov/rytých línií; materiál: stredne zrnitý, kompaktný; vonkajší povrch: sivo-čierny, hladený; vnútorný povrch: sivo-oranžový, hladený; hrúbka črepu: 6 – 10 mm (evid. č. 3962; obr. 2: 21).
25. Fragment hrdla a pliec misy s vyšším kuželovitým hrdlom; profilácia jemne esovitá; výzdoba: na rozhraní hrdla a pliec obežný zväzok piatich vodorovných úzkych žliabkov; na pleciach a vydutí otvorená krokvice tvorená zväzkom štyroch úzkych žliabkov; nad nimi na pleciach obežný pás z krokvíc, tvorených úzkym žliabkom; na pleciach zväzok piatich šikmých úzkych žliabkov; materiál: stredne zrnitý; vonkajší povrch: oranžovo-čierno-sivý, leštený; vnútorný povrch: oranžovo-sivý, hladený; hrúbka črepu: 7 – 10 mm (evid. č. 3963; obr. 2: 19).
26. Fragment pliec, vydutia a ucha amfory; vydutie zaoblené; ucho pásovité, nasadené na ? a na vrchnú časť pliec; výzdoba: na vydutí koncentrický kruh, tvorený tromi širokými žliabkami; materiál: stredne zrnitý; vonkajší povrch: čierny, hladený; vnútorný povrch: oranžový; hrúbka črepu: 7 – 10 mm (evid. č. 3964; obr. 2: 12).
27. Fragment tela pravdepodobne hrncovitej nádoby; výzdoba: plastická horizontálna obežná pretláčaná lišta; materiál: stredne zrnitý; vonkajší povrch: čierny, hladený; vnútorný povrch: oranžový; šírka ucha 7 mm; hrúbka črepu: 9 mm (evid. č. 3965).
28. Fragment hrdla, pliec a vydutia amfory/vázy; profilácia jemne esovitá; výzdoba: na rozhraní hrdla a pliec obežný zväzok troch vodorovných úzkych žliabkov; na pleciach a vydutí otvorená krokvice, tvorená zväzkom štyroch úzkych žliabkov; medzi ramenami krokvice malý oválny výčnelok; materiál: stredne zrnitý; vonkajší povrch: čierny, leštený; vnútorný povrch: oranžový, hladený; hrúbka črepu: 10 mm (evid. č. 3966; obr. 2: 9).
29. Fragment pliec a vydutia amfory/vázy; vydutie zaoblené; výzdoba: na vydutí okrúhly výčnelok, lemovaný zväzkom zvislých rytých línií; materiál: stredne zrnitý; vonkajší povrch: čierny, hladený; vnútorný povrch: hnedý, hladený; hrúbka črepu: 7 mm (evid. č. 3967; obr. 2: 20).
30. Fragment hrdla, pliec a vydutia amfory/vázy/misy s vyšším kuželovitým hrdlom; profilácia esovitá; hrdlo mierne kónické, mierne odsadené od krátkych pliec; vydutie zaoblené; výzdoba: na hrdle obežný zväzok štyroch vodorovných úzkych žliabkov; na pleciach tesne pod hrdlom obežný pás malých dohora otvorených oblúkov z úzkych žliabkov, prerušený zväzkom žliabkov (štyri úzke + jeden široký); na vydutí malý okrúhly výčnelok, ohraničený širokým žliabkom; materiál: stredne zrnitý; vonkajší povrch: čierny, leštený; vnútorný povrch: oranžový, hladký; hrúbka črepu: 10 – 14 mm (evid. č. 3969; obr. 2: 11).

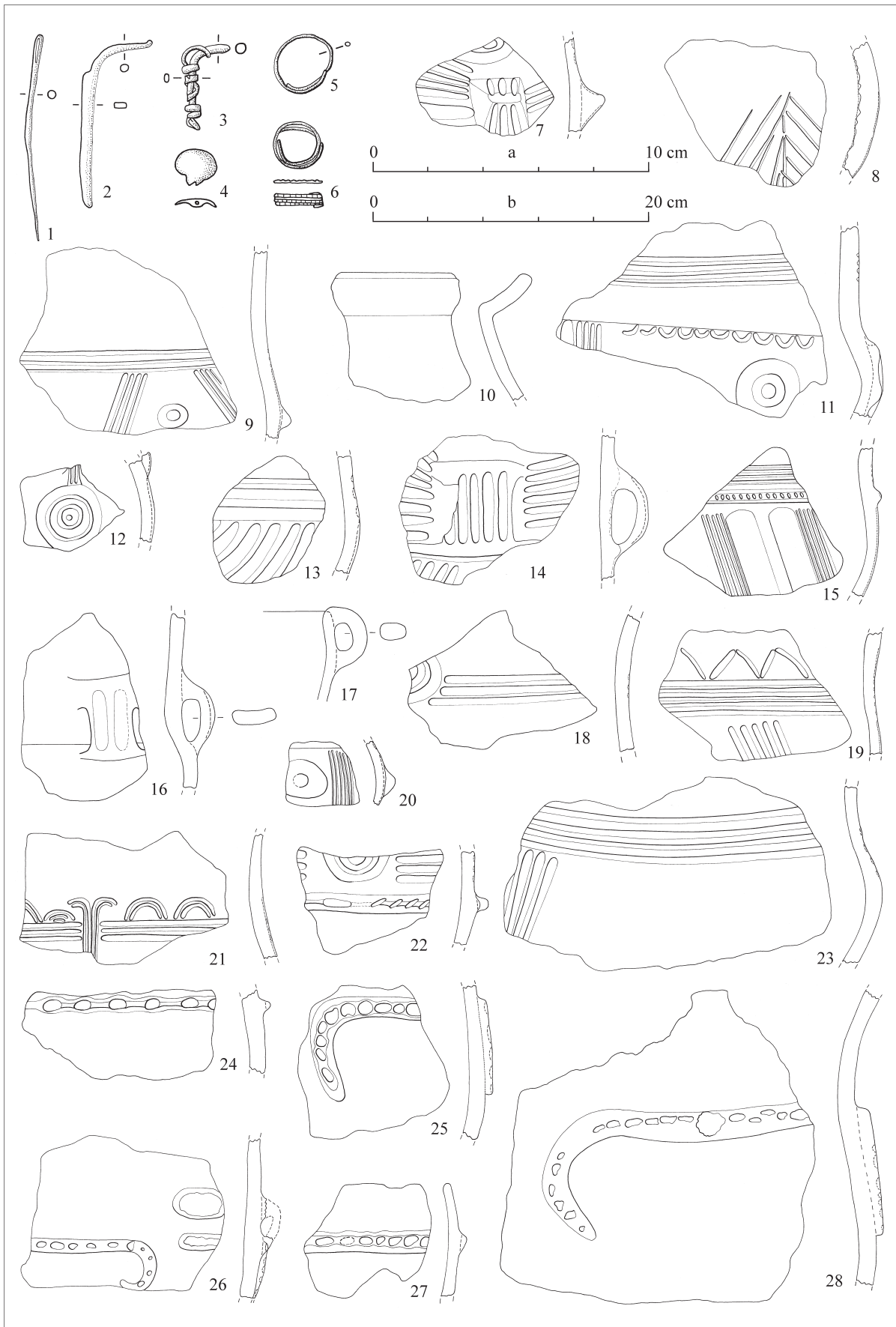
### Analýza materiálu

Keramický súbor pozostáva z fragmentov; ani v jednom prípade sa nedá rekonštruovať priemer či celý tvar nádoby, v prípade črepov amfor, váz a mís s vyšším kuželovitým hrdlom sa vo väčšine prípadov nedalo určiť, z ktorého konkrétneho tvaru daný fragment pochádza. Súbor sa dá rozdeliť na dve základné skupiny – na hrncovité nádoby, zdobené plastickými pretláčanými lištami, a na amfory/vázy/misy s vyšším kuželovitým hrdlom, zdobené väčšinou žliabkovanou, ojedinele rytou výzdobou. V materiáli sa vyskytol aj fragment jednej kónickej misky zo zatiahnutým šikmo hnaným okrajom, menšieho hrnca alebo hrnčeka s uchom vychádzajúcim z okraja a tri fragmenty väčších nádob (azda zásobníc ?).

Z chronologického hľadiska je, prirodzene, najzaujímavejšia skupina zdobených amfor/váz/mís s vyšším kuželovitým hrdlom. Keďže sa nedali rekonštruovať celé tvary nádob, pri analýze sa opieram predovšetkým o kombinácie výzdoby a ich analógie v susedných oblastiach, hoci v niektorých prípadoch je práve tvar nádoby determinujúci pri určení jej chronologického postavenia.

Analogické výzdobné prvky či kombinácie výzdobných prvkov vodorovných zväzkov úzkych a širokých žliabkov na rozhraní hrdla a pliec, vertikálnych či šikmých a poloblúkových zväzkov žliabkov na hrdle alebo na pleciach ako na fragmentoch z Vršatského Podhradia (obr. 2: 11, 14, 21, 23) nachádzame na keramike zo sídliska v Pobedime „Hradištiach“ v objektoch a vrstvách datovaných do neskorej doby bronzovej (*Studeniková/Paulík 1983*, tab. V: 9, X: 1, XXV: 4, XXVIII: 4, XXX: 1, LIX: 1), z hradiska v Prašníku z HB2 – 3, resp. zo začiatku HC (*Novák 2011*, 66, tab. 14: 240, 15: 254, 16: 277, 18: 289 a ď.), ako aj na keramike z hradiska Kvašov „Ostrá hora“, kde sa tiež počíta s ich zaradením do neskorej doby bronzovej (*Benediková 2006*, 241, Taf. LXV: 3, 5, 7, 8, 20). Chronologické postavenie „gejzírového“ motívu sa v rámci neskorej doby bronzovej nedá bližšie určiť (*Katkinová 2001*, 395-409); vzhľadom na jeho výskyt na vázach a amforách s vyšším kuželovitým hrdlom v Prašníku, ktoré majú už profiláciu doby halštatskej (*Novák 2011*, tab. 17: 280, 18: 287), je potrebné rozšíriť používanie tohto prvku aj na (minimálne) staršiu dobu halštatskú (k tvarom nádob porov. *Müller 2012*, Abb. 75: KG2, Taf. 9: 2). Podobne sa v dobe halštatskej v lužickej kultúre na Morave objavuje motív poloblúkovej žliabkovanej výzdoby na hrdle a koncentrické kruhové žliabky so zväzkami zvislých žliabkov na vydutí (*Nekvasil 1982*, tab. 4: 12, 326: 1 a ď.).

Výzdoba úzkymi a širokými žliabkami na rozhraní hrdla a pliec, ako aj výzdoba poloblúkmi sa spája s výzdobnými tradíciami popolnicových polí neskorej doby bronzovej (*Müller 2012*, 195). V prípade výskytu na nádobách morfológicky spadajúcich už do doby halštatskej ukazuje skôr na včasnú fázu tohto obdobia (*Müller 2012*, 199).



Obr. 2. Vršatské Podhradie. Nálezy M. Kubínyiho (*Kubínyi* 1885, 188-192). 1-6 - bronz, ostatné keramika. Mierka: a - 1-6; b - 7-28. Kresby: L. Benediková, J. Gajdošíková.

Abb. 2. Vršatské Podhradie. Funde von M. Kubínyi (*Kubínyi* 1885, 188-192). 1-6 - Bronze, sonst Keramik. Maßstab: a - 1-6; b - 7-28. Zeichnungen: L. Benediková, J. Gajdošíková.

Na základe tejto premisy by sa do druhej polovice neskorej doby bronzovej, najneskôr na rozhranie neskorej doby bronzovej a doby halštatskej, dal zaradiť fragment misy s vyšším kuželovitým hrdlom, zdobený na rozhraní hrdla a pliec vodorovným zväzkom žliabkov a na pleciach a vydutí šikmým žliabkovaním (obr. 2: 13). Analógie sa síce vyskytujú napr. medzi hlbokými misami s kuželovitým hrdlom z hradiska v Smoleniciach a z pohrebiska v Statzendorfe (Müller 2012, Taf. 94: 14, 121: 12; Rebay 2006, 84-85), kde sú datované do HC1 – HD1 (Müller 2012, 261; Rebay 2006, 300), no halštatské exempláre už nemajú spomínanú výzdobu na rozhraní hrdla a pliec. Misy s takouto výzdobou, opäť bez výzdobného prvku na hrdle, sú známe aj z halštatských hrobov na pohrebisku v Moravičanoch (Nekvasil 1982, tab. 64: 11). Datovanie do druhej polovice neskorej doby bronzovej, najneskôr na rozhranie neskorej doby bronzovej a doby halštatskej, podporuje aj analógia z pohrebiska v Sehradiciach na východnej Morave, zaradená do východomoravského horizontu H, ktorý zodpovedá zhruba stupňom HB2 – 3 (Dohnal 1974, 29, 39, 84, Taf. 15: 4). Esovito profilovaná nádoba s analogickou výzdobou bola objavená aj na hradisku Ostrá hora v Kvašove, kde bola na základe výzdoby tiež zaradená do HB – HD1 (Benediková 2006, 239, Taf. LXVIII: 6). Podobná nádoba pochádza aj z hradiska v Prašníku (Novák 2011, tab. 28: 396).

Analógická výzdoba ako na fragmente misy s vyšším kuželovitým hrdlom z Vršatského Podhradia (obr. 2: 19) sa objavuje znovu na fragmentoch zo Smoleníc, ale bez výzdobného prvku pásu krokvíc na hrdle (Müller 2012, Taf. 106: 15, 128: 11). Pás krokvíc na hrdle v kombinácii s obežným zväzkom rytých línií nachádzame na keramike z Kvašova „Ostrej hory“, na väčšej polgulovitej šálke, ktorej profilácia svedčí pre zaradenie do neskorej doby bronzovej až do mladšej doby halštatskej (porov. Benediková 2006, 67).

Výzdobu koncentrickými žliabkami (obr. 2: 7, 12, 18, 22) nachádzame v neskorej dobe bronzovej, skôr v jej druhej polovici, na keramike z Pobedima (Studeníková/Paulík 1983, tab. XIV: 7, 13, XXX: 1), z hradiska v Prašníku (Novák 2011, tab. 15: 254, 18: 289, 37: 518 a ď.) i z lužického prostredia Moravy (Dohnal 1974, Schema II: F6, H1, I8), pričom na hrdle sa táto výzdoba vyskytuje až v závere neskorej doby bronzovej, resp. na prelome doby bronzovej a doby halštatskej (HB3 – HB3/HC; Dohnal 1974, 84, Schema II: I8; Nekvasil 1970, obr. 5-13). Na pleciach sa podobný motív ako na črepe č. 3964 (obr. 2: 12) objavil aj v hrobe z Brna-Líšeň, datovanom do tvarovej skupiny I (Formengruppe I), čiže do rámca HC (Stegmann-Rajtár 1992a, 142 ff; Stegmann-Rajtár 1992b, Taf. 9: 3). V slovenskom materiáli sa analógická výzdoba nachádzala i na fragmentoch z Divinky „Veľkého vrchu“ (Benediková 2006, Taf. LXIII: 4).

Výzdoba širokými žliabkami a ryhami (obr. 2: 15), resp. širokými a úzkymi žliabkami na pleciach a vydutí sa objavuje už v neskorej dobe bronzovej, napr. na fragmentoch z Pobedima, datovaných na začiatok neskorej doby bronzovej (Studeníková/Paulík 1983, 111, tab. IV: 3, V: 4), na keramike z Prašníka (Novák 2011, tab. 29: 413, 31: 435), ako aj na keramike z pohrebiska v Sehradiciach na východnej Morave, kde je datovaná do tamojšieho horizontu GY, ktorý spadá zhruba do polovice neskorej doby bronzovej (Dohnal 1974, 38, Schema II: GY9, Taf. 13: A1). Misy s kombinovanou výzdobou pliec širokými žliabkami a ryhami sú známe aj z Kvašova, kde sú však na základe ich tektoniky datované do doby halštatskej (Benediková 2006, 239, Taf. LXVII: 7, 9).

Výrazne von vyhnutý okraj nádoby s kuželovitým hrdlom (obr. 2: 10) sa dá porovnať s okrajom typu 4.1 alebo 13.1 zo Smoleníc-Molpíra, resp. s okrajmi váz s vysokým kuželovitým hrdlom typu 3 a 8 z tej istej lokality, ktoré sa vyskytujú v priebehu celého obdobia jej existencie v staršej a mladšej dobe halštatskej (Müller 2012, Abb. 75, 76), no objavujú sa už v závere neskorej doby bronzovej (HB3) v Zadunajsku (pozri napr. Patek 1993, 51, Abb. 36: I, II). Nádoby s vyšším kuželovitým hrdlom a s výrazne von vyhnutým okrajom pochádzajú aj z halštatskej fázy lužickej kultúry na Morave (Nekvasil 1982, tab. 4: 11, 11: 11, 20: 11 a ď.).

Do doby halštatskej patrí aj nepravidelný rytý stromčekový motív (obr. 2: 8). Analogické motívy sa objavujú v sídliskovom prostredí lužickej kultúry doby halštatskej na severnom Slovensku (napr. Vyšný Kubín „Tupá skala“, Benediková 2006, Taf. XIV) i na Morave (Nekvasil 1982, tab. 75: 9; Nekvasil 1983, ryc. 12: e)<sup>5</sup>, ako aj na keramike doby halštatskej na hradisku v Smoleniciach (Müller 2012, Taf. 104: 9, 114: 24, 27 a ď.).

Zaujímavý je črep azda z misy alebo z vázy s vyšším kuželovitým hrdlom, zdobený plastickou obežnou pretláčanou lištou a oválnym výčnelkom a pravdepodobne na hrdle úzkymi horizontálnymi a koncentrickými žliabkami (obr. 2: 22). Tvar nádoby je problematický, ale výzdobu na hrdle (tuhovanú) a plastický predel medzi hrdlom a plecami (v podobe obežnej lišty alebo pretláčaného obežného pásu) majú misy variantu M1a s vyšším kuželovitým hrdlom z pohrebiska v Nových Zámkoch, datované do jeho druhej fázy zodpovedajúcej stupňu HC1b (Stegmann-Rajtár 2009, 76, 77, 86, obr. 10: 3), či vázy s vyšším kuželovitým hrdlom z Moravy z hrobov s keramikou tvarovej skupiny I, čiže zo stupňa HC (Stegmann-Rajtár 1992a, 142 ff.; Stegmann-Rajtár 1992b, Taf. 104: 1). V prípade nášho fragmentu by som sa vzhľadom na jeho výzdobné prvky prikláňala k jeho datovaniu na prelom neskorej doby bronzovej a doby halštatskej.

Kónické misy so zatiahnutým šikmo hraneným okrajom sa vyskytujú už v mladšej dobe bronzovej, no nachádzame ich aj v inventároch doby halštatskej.

Hrncovité nádoby s plastickými lištami (obr. 2: 24-28) sa rovnako vyskytujú od mladšej doby bronzovej do doby halštatskej, jednako sa oblúkovito zahnuté lišty dajú považovať skôr za znak doby halštatskej.

Z drobných predmetov sa nedá žiaden použiť pre detailnejšiu analýzu, keďže sú chronologicky i kultúrne nepreukazné.

<sup>5</sup> K synchronizácii jednotlivých fáz lužickej kultúry na Morave s Reineckeého chronológiou pozri Nekvasil 1987, Abb. 1.

### Osídlenie Vršatského Podhradia v neskorrej dobe bronzovej a v dobe halštatskej

Analyzovaný materiálový súbor z Vršatského Podhradia obsahuje prvky neskorrej doby bronzovej i doby halštatskej. Časť materiálu sa dá datovať presnejšie do druhej polovice neskorrej doby bronzovej (resp. do HB3) až na prelom doby bronzovej a doby halštatskej (obr. 2: 7, 12, 13, 18, 22); časť všeobecne do neskorrej doby bronzovej (obr. 2: 14, 23); do staršej a mladšej doby halštatskej (obr. 2: 8, 24-28); a časť len rámcovo do neskorrej doby bronzovej až do mladšej doby halštatskej (HB – HD1; obr. 2: 10, 11, 15, 19, 21).

Vzhľadom na zloženie celého súboru objaveného M. Kubínyim, pozostávajúceho z veľkých fragmentov keramiky, drobných predmetov, množstva zvieracích kostí a uhlíkov, interpretujem tento súbor ako materiál zo sídliska.

Vo Vršatskom Podhradí sú okrem laténskych a slovanských pamiatok (*Furmánek 1970*, 64) známe aj ďalšie polohy využívané v neskorrej dobe bronzovej a v dobe halštatskej (tabela 1, obr. 1).

V polohe Skalky sa uvádza výšinné sídlisko z neskorrej doby bronzovej; v údolí potoka na úpätí Bielych Karpát (poloha Za zámkom) boli preskúmané dva žiarové hroby halštatského pohrebiska. V polohe Zámocká cesta sa síce uvádza výskyt halštatského materiálu (*Furmánek 1970*, 65, 66), publikované fragmenty sa však dajú zaradiť skôr do neskorrej doby bronzovej (pozri *Furmánek 1970*, obr. 7). Sídlisko v polohe Zámocká cesta leží vlastne na južnom úpätí masívu Chmelovej. Mnou analyzovaný materiál môže pochádzať ako z jej južného, tak z juhovýchodného úpätia (udávaná poloha pri ceste z Vršatského Podhradia na hrad jednoznačnejšie lokalizáciu neumožňuje). V každom prípade tvoria obidve polohy súčasť jedného sídliskového areálu na južnom/juhovýchodnom úpätí Chmelovej, ktorý sa využíval (a azda aj priestorovo vyvíjal) zrejme vo viacerých horizontoch v rámci obdobia neskorrej doby bronzovej až mladšej doby halštatskej.

Otázna je koexistencia sídliska a pohrebiska v dobe halštatskej, ako aj existencia staršieho pohrebiska (staršej fázy pohrebiska?), ktoré by súviselo s neskorobronzovým osídlením v tejto polohe. Objavené dva žiarové hroby v polohe Za zámkom predstavujú pravdepodobne len malý segment žiarovej nekropoly, ktorý sa dá časovo zaradiť – s prihliadnutím na vázovitú nádobu z hrobu 2, s kužeľovitým hrdlom a s charakteristickou výzdobou pliec šrafovanými rytými trojuholníkmi a malými jamkami (*Furmánek 1970*, obr. 8: 3) – do HC2 – HD1 (*Benediková 2006*, 243). Nádoba má výzdobné i morfológické paralely v prostredí halštatskej lužickej kultúry na severnej Morave (*Nekvasil 1974*, Abb. 1, 2: 6, 3: 13, 4: 11, 16 a ď.). Podobná výzdoba sa nachádza aj na keramike zo západnejšie položených území platénickej kultúry (*Píř 1903*, Taf. LXVI: 1, 5). Analogická tektonika a výzdoba sa dá hľadať aj na keramike z južnej Moravy či z východohalštatského okruhu (porov. napr. *Dungel 1908/1913*, 1-39; *Golec 2003*, tab. 7: 5, 13; 8: 4, 8; 18: 1, 4; *Szombathy 1924*, Taf. I-XIV), no vzhľadom na väčšiu variabilitu podobných motívov práve na severnej Morave, je pravdepodobne lužické prostredie Moravy tým „príbuzným“ k slovenskej strane Bielych Karpát.

Vzhľadom na pomerne intenzívne a rôznorodé využitie úpätia Chmelovej by sa azda dala hypoteticky predpokladať i existenciu výšinného sídliska v tomto masíve, keďže na úpätí Chmelovej bol pri staršom výskume zachytený val, hoci problematického veku (*Furmánek 1970*, 66, 72), a i samotná konfigurácia terénu sa prihovára za túto možnosť.

### Osídlenie regiónu Vršatského Podhradia v severnej časti stredného Považia v neskorrej dobe bronzovej a v dobe halštatskej

Pre potreby vyhodnotenia osídlenia Vršatského Podhradia v regionálnych súvislostiach boli zozbierané lokality zo záujmového časového úseku z dnešného okresu Ilava, ktoré sa nachádzajú na pravom (tam i Vršatské Podhradie) i na ľavom brehu Váhu (tabela 1<sup>6</sup>). Hranica súčasného okresu, prirodzene, nezodpovedá hraniciam minulých sídelných regiónov, no lokality v údoliach pravobrežných prítokov Váhu v okrese Ilava pomerne dobre odrážajú regionálne vzťahy (ako to postrehol, zdôrazňoval a hypotetické sídelné modely v regióne Vršatského Podhradia, Červeného Kameňa, Mikušovce a Tuchyne vytváral A. Petrovský-Šichman; pozri napr. *Petrovský-Šichman 1965*, 58, 59<sup>7</sup>). V širšom kontexte je pre tento región a pre jeho kultúrno-chronologické posúdenie dôležitá i hradisko Ostrá hora v Kvašove (v údolí Zákopčia ležiacom severovýchodne a paralelne s údolím Tovarského potoka, v ktorom sa nachádza Tuchyňa, Mikušovce i Červený Kameň), odkiaľ pochádza pomerne bohatý črepový materiál z neskorrej doby bronzovej a z doby halštatskej, v ktorom sa zároveň dajú nájsť najvýstižnejšie paralely i k spracúvanému súboru z Vršatského Podhradia (pozri vyššie a nižšie; *Benediková 2006*, 235-246, Taf. LXV-LXXI).

V neskorrej dobe bronzovej má náš materiál paralely v slovenskom i východomoravskom lužickom prostredí. Spracúvaný súbor je dôležitý i pre jeho zložku, datovateľnú do druhej polovice neskorrej doby bronzovej až na prelom neskorrej doby bronzovej a doby halštatskej (HB2 – 3, resp. HB3 – HB/HC; pozri vyššie), keďže toto obdobie „patrí k dosiaľ najmenej spracovanej perióde na západnom Slovensku“<sup>8</sup> (*Veliačik/Romsauer 1994*, 8).

6 Z priloženej tabele je zrejme, že lokality z doby halštatskej sú v danom priestore skôr výnimkou.

7 Úvahy na túto tému sa vyskytujú aj v mnohých nálezových správach tohto autora, citovaných v tabele 1.

8 Pre juh západného Slovenska bola táto perióda (stupeň III) ohraničená stupňami HB3 – HC1, predchádzajúci stupeň II zas stupňami HA2 – HB1, pričom sa nedefinuje vývoj v stupni HB2 (*Veliačik/Romsauer 1994*, 8). Na inom mieste sa vývoj lužickej kultúry v neskorrej dobe bronzovej rámcovo delí na dva stupne (starší a mladší; *Veliačik 1988*, Abb. 8, 10), resp. na fázu VII (záver HA2 – HB1) a VIII (HB2 – záver HB; *Kujovský 2015*, 181, 182). Analýza pohrebiska v Ilave (*Benediková/Katkinová/Budinský-Krička 2016*) ukazuje na možnosť vyčlenenia štyroch stupňov od záveru HA2 do záveru HB, resp. do prelomu HB/HC, ktorých platnosť však bude potrebné verifikovať na ďalších lokalitách z neskorrej doby bronzovej.

Obdobie HC – HD1 je v južných častiach západného Slovenska charakterizované osídlením kalenderberskej kultúry. Región stredného Považia (siahajúci od severných výbežkov Malých Karpát na juhu približne po Žilinu na severe) k vlastnému územiu kalenderberskej kultúry nepatrí, čo sa odzrkadľuje v prameňoch vo forme zmiešaných keramických súborov, ktoré nesú jednak východohalštatské a jednak lužické znaky – v niektorých prípadoch i na jednej a tej istej nádobe (k tomu *Benediková 2006; Benediková v príprave*). Materiál analogický k fragmentom z Vršatského Podhradia nachádzame predovšetkým na viacerých lokalitách na strednom toku Váhu – na hradisku v Prašniku, v Kvašove, v Divinke či na sídlisku v Pobedime, niektoré atribúty majú paralely v lužickej kultúre na Morave i v severovýchodohalštatskom okruhu. Jednoznačne najbližšie stojí analyzovanému materiálu keramika z Kvašova, čo je pochopiteľné vzhľadom na jeden kultúrno-geografický mikroregión, v ktorom sa obidve lokality nachádzajú. Výrazné a početné spoločné znaky však vykazuje aj keramika zo vzdialenejšieho hradiska v Prašniku, kde sa nachádzajú aj ďalšie vzájomné výrazné paralely k materiálu z Kvašova. V časti údolia Váhu medzi Prašnikom a Kvašovom leží ešte hradisko Ostrá hora v Hornom Srní (*Cheben 1998, 79, 81*), materiál z ktorého nachádza paralely v severovýchodohalštatskej oblasti, v horákovskej kultúre na južnej Morave, výzdobné paralely pochádzajú z platěnického prostredia na severnej Morave (*Benediková 2006, 239, 241, s literatúrou*). Tento materiál však nemá výrazné spoločné prvky ani s jednou z uvedených troch lokalít s príbuzným materiálom (Prašník, Vršatské Podhradie, Kvašov).<sup>9</sup> Podstata vzťahov medzi týmito troma lokalitami, s maximálnou vzájomnou vzdialenosťou (Prašník – Kvašov) cca 85 km údolím Váhu (vzdušnou čiarou cca 60 km), priestor medzi ktorými je pre dané obdobie archeologicky prakticky neznámy, sa zatiaľ nedá konkretizovať.

Stredné Považie sa dá v dobe halštatskej charakterizovať ako kontaktná (sprostredkovateľská, nárazníková) zóna medzi kultúrnymi okruhmi – moravským lužickým (platěnickým), slovenským lužickým (Orava) a východohalštatským (k teórii kontaktných zón pozri napr. *Patek 1996, 21, Abb. 1*), ktorá sa v tomto regióne Slovenska dá sledovať vo viacerých obdobiach praveku (ku kontaktom tohto územia pozri *Benediková v príprave*; pre dobu laténsku pozri napr. *Pieta 2008, 23*).

Vyhodnotiť štruktúru osídlenia v danom regióne (okres Ilava, zázemie katastra Vršatského Podhradia) je problematické, keďže väčšina údajov o lokalitách pochádza zo starších nálezových správ, často bez udania náležitých faktov (pozri vyššie; tabeľa 1). Bez moderného prieskumu tejto oblasti a skvalitnenia (datovateľnej) pramennej bázy však nie je možné prispieť k riešeniu tejto témy.

V každom prípade je zrejmé, že aj nespracované malé a v podstate „zabudnuté“ nálezové súbory z území s doposiaľ neznámymi detailmi ich osídlenia prispievajú k riešeniu kultúrno-chronologických otázok a otázok regionálnych i nadregionálnych vzťahov konkrétneho historicko-geografického priestoru, a umožňujú formulovať hypotézy a ciele pre ďalší výskum.

## LITERATÚRA

- Andel 1929* – K. Andel: Predhistorické nálezy vo Vršateckom Podhradí a v Krivokláte. Sbor. MSS 23, 1929, 174, 175.
- Benediková 2006* – L. Benediková: Besiedlung der Westkarpaten und des nördlichen Teils der Ostkarpaten von der Hallstatt- bis zur Mittellatènezeit. Nepochikovaná dizertačná práca. Archeologický ústav SAV– Univerzita Komenského. Nitra – Bratislava 2006.
- Benediková v príprave* – L. Benediková: Kulturkontakte des slowakischen Teils der Westkarpaten während der Hallstattzeit. In: Das nördliche Karpatenbecken in der Hallstattzeit. Konferenzband. V príprave.
- Benediková/Katkinová/Budinský-Krička 2016* – L. Benediková/J. Katkinová/V. Budinský-Krička: Ilava, poloha Porubská dolina. Pohrebisko lužickej kultúry na strednom Považí. Archaeologica Slovaca Monographiae – Studia XXVII. Bratislava – Nitra 2016.
- Brancsik 1914* – K. Brancsik: Ueber die Ergebnisse unserer Grabungen wie auch über prähistorische Zufallsfunde im Comitate. In: Bericht des Museumvereines für das Comitatus Trencsén. Trencsén 1914, 22-36.
- Budaváry 1929* – V. Budaváry: Hroby z mladšej doby bronzovej v Košeci. Sbor. MSS 23, 1929, 125-130.
- Budaváry 1933* – V. Budaváry: Nález bronzových ihlic a lužicko-sliezskych žiarových hrobov z mladšej doby bronzovej v Košeci (okr. Ilava). Čas. MSS 24, 1933, 19-22.
- Budaváry 1940* – V. Budaváry: Nález starohalštatskej bronzovej spony v Krivokláte (okr. Púchov n/V). Čas. MSS 31, 1940, 55-58.
- Budinský-Krička 1940a* – V. Budinský-Krička: Č.j. 15/40. Archeologický ústav SAV. Turč. Sv. Martin 1940.
- Budinský-Krička 1940b* – V. Budinský-Krička: Č.j. 198/40. Archeologický ústav SAV. Turč. Sv. Martin 1940.
- Budinský-Krička 1944* – V. Budinský-Krička: Č.j. 106/44. Archeologický ústav SAV. Turč. Sv. Martin 1944.
- Budinský-Krička 1950a* – V. Budinský-Krička: Č.j. 74/50. Archeologický ústav SAV. Martin 1950.
- Budinský-Krička 1950b* – V. Budinský-Krička: Č.j. 75/50. Archeologický ústav SAV. Martin 1950.

<sup>9</sup> Čo však môže byť dôsledkom nedostatočnej pramennej bázy z Horného Srnia.



- Budinský-Krička 1950c* – V. Budinský-Krička: Č.j. 76/50. Archeologický ústav SAV. Martin 1950.
- Budinský-Krička 1950d* – V. Budinský-Krička: Č.j. 209/50. Archeologický ústav SAV. Martin 1950.
- Č.j. 797/48 – Č.j. 797/48. Archeologický ústav SAV. Turč. Sv. Martin 1948.
- Č.j. 226/50 – Č.j. 226/50. Archeologický ústav SAV. Martin 1950.
- Č.j. 655/50 – Č.j. 655/50. Archeologický ústav SAV. Martin 1950.
- Dohnal 1974* – V. Dohnal: Die Lausitzer Urnenfelderkultur in Ostmähren. SAÚ Brno II/3. Praha 1974.
- Dungel 1908/1913* – A. Dungel: Die Flachgräber der Hallstattzeit bei Statzendorf in Niederösterreich. Mitt. Prähist. Komm. Österr. Akad. 2, 1908/1913, 1-39.
- Eisner 1933* – J. Eisner: Slovensko v pravěku. Bratislava 1933.
- Furmánek 1966* – V. Furmánek: Výskumná správa č. 3211/66. Archeologický ústav SAV. Nitra 1966.
- Furmánek 1970* – V. Furmánek: Výzkum ve Vršateckém Podhradí. Štud. Zvesti AÚ SAV 18, 1970, 63-74.
- Golec 2003* – M. Golec: Těšetice – Kyjovice 6. Horákovská kultura v těšetickém mikroregionu. Brno 2003.
- Holuby 1889* – J. L. Holuby: Náleziská starožitnosti pri Púchove. Slovenské pohľady 9, 1889, 265-267.
- Hornák 2016* – M. Hornák: Sídliskové stratégie ľudu lužickej kultúry na strednom Považí. In: L. Benediková/J. Katkinová/V. Budinský-Krička: Ilava, poloha Porubská dolina. Pohrebisko lužickej kultúry na strednom Považí. Archaeologica Slovaca Monographiae – Studia XXVII. Bratislava – Nitra 2016, 454-506.
- Hutyrová 1964* – L. Hutyrová: Výskum lužického pohrebiska v Sedmerovci, okr. Považská Bystrica. In: V. Kristenová (Ed.): Vlast. Zbor. Považia 6, 1964, 246-258.
- Cheben 1998* – I. Cheben: Hradisko lužickej a púchovskej kultúry v Hornom Srní. AVANS v roku 1996, 1998, 79-81.
- Katkinová 2001* – J. Katkinová: Nové nálezy lužickej kultúry na hornej Nitre. In: V. Podborský/M. Čižmár/S. Stuchlík (red.): Pravěk N. Ř. 10/2000, (2001), 295-409.
- Kubínyi 1885* – M. Kubínyi: Oroszlánkővári lelet. Arch. Ért. 5, 1885, 188-192.
- Kujovský 2015* – R. Kujovský: Lužický kultúrny komplex. In: V. Furmánek/J. Batora/O. Ožďáni/V. Mitáš/R. Kujovský/J. Vladár: Staré Slovensko 4. Doba bronzová. Nitra 2015, 174-184.
- Mádl 1931* – J. Mádl: Bronzová číše z doby hallštatské od Dubnice nad Váhom. In: J. Eisner/J. Hoffman/V. Pražák (red.): Príspevky k pravěku, dejinám a národopisu Slovenska. Sborník archeologického národopisného odboru Slovenského vlastivedného múzea za rok 1924 – 1931. Bratislava 1931, 23, tab. 7.
- Mádl 1936* – J. Mádl: Zaľudnenie stredného Považia v dobách kultúry lužicko-sliezskej. In: F. Hrušovský (ed.): Sbor. MSS 14, 1936, 227-238.
- Margetin 1964* – Š. Margetin: Výskumná správa č. 2034/64. Archeologický ústav SAV. Nitra 1964.
- Miroššayová 1975* – E. Miroššayová: Vývoj lužickej kultúry na severnom Slovensku v staršej dobe železnej I, II. Nepublikovaná doktorská práca. Filozofická fakulta Masarykovej univerzity. Brno 1975.
- Moravčík 1976* – J. Moravčík: Nové archeologické nálezy z Púchova a okolia. In: V. Kristenová (ed.): Vlast. Zbor. Považia 11, 1976, 13-49.
- Moravčík 1991* – J. Moravčík: Archeologické nálezy v Považskom múzeu v rokoch 1981 – 1985. In: M. Badík (ed.): Vlast. Zbor. Považia 16, 1991, 5-43.
- Müller 2012* – S. Müller: Smolenice-Molpír, Sereď und Ratkovce. Studien zu Siedlungen der frühen Eisenzeit in der Südwestslowakei. Universitätsforschungen zur prähistorischen Archäologie. Aus dem Institut für Prähistorische Archäologie der Freien Universität Berlin. Band 220. Bonn 2012.
- Nekvasil 1970* – J. Nekvasil: Konečný vývojový stupeň stredného (slezského) období lužickej kultúry na Moravě. Pam. Arch. 61, 1970, 15-99.
- Nekvasil 1974* – J. Nekvasil: Die jüngere und späte Stufe des Hallstattabschnittes der Lausitzer Kultur in Mähren. In: B. Chropovský (red.): Symposium zu Problemen der jüngeren Hallstattzeit in Mitteleuropa. Bratislava 1974, 253-310.
- Nekvasil 1982* – J. Nekvasil: Pohřebiště lužické kultury v Moravičanech. Fontes Archaeologiae Moraviae XIV-1, 2. Brno 1982.
- Nekvasil 1983* – J. Nekvasil: Początki halsztatyzacji morawskiej grupy kultury łużyckiej. Silesia Ant. 25, 1983, 60-83.
- Nekvasil 1987* – J. Nekvasil: Der gegenwärtige Forschungsstand der Lausitzer Kultur während der Urnenfelderperiode in Mähren. In: Die Urnenfelderkulturen Mitteleuropas. Symposium Liblice 21. – 25. 10. 1985. Praha 1987, 255-262.
- Nešporová 1993* – T. Nešporová: Predhistorické a ranohistorické osídlenie. In: V. Bystrický (ed.): Dubnica nad Váhom. Bratislava 1993, 19-25.
- Novák 2011* – P. Novák: Záchraný výzkum hradiště v Prašniku (Hrádok). Most 2011.
- Novotná 1991* – M. Novotná: Die Bronzegefäße in der Slowakei. PBF II/11. Stuttgart 1991.
- Patek 1993* – E. Patek: Westungarn in der Hallstattzeit. Weinheim 1993.
- Patek 1996* – E. Patek: Zum Forschungsstand der Osthallstattkultur. In: E. Jerem/A. Lippert (Hrsg.): Die Osthallstattkultur. Akten des Internationalen Symposiums, Sopron, 10. – 14. Mai 1994. Budapest 1996, 11-28.
- Petrovský-Šichman 1953a* – A. Petrovský-Šichman: Výskumná správa č. 46/53. Archeologický ústav SAV. Nitra 1953.

- Petrovský-Šichman 1953b* – A. Petrovský-Šichman: Výskumná správa č. 94/53. Archeologický ústav SAV. Nitra 1953.
- Petrovský-Šichman 1953c* – A. Petrovský-Šichman: Výskumná správa č. 95/53. Archeologický ústav SAV. Nitra 1953.
- Petrovský-Šichman 1953d* – A. Petrovský-Šichman: Výskumná správa č. 96/53. Archeologický ústav SAV. Nitra 1953.
- Petrovský-Šichman 1953e* – A. Petrovský-Šichman: Výskumná správa č. 354/53. Archeologický ústav SAV. Nitra 1953.
- Petrovský-Šichman 1954a* – A. Petrovský-Šichman: Výskumná správa č. 273/54. Archeologický ústav SAV. Nitra 1954.
- Petrovský-Šichman 1954b* – A. Petrovský-Šichman: Výskumná správa č. 134/54. Archeologický ústav SAV. Nitra 1954.
- Petrovský-Šichman 1954c* – A. Petrovský-Šichman: Výskumná správa č. 135/54. Archeologický ústav SAV. Nitra 1954.
- Petrovský-Šichman 1954d* – A. Petrovský-Šichman: Výskumná správa č. 136/54. Archeologický ústav SAV. Nitra 1954.
- Petrovský-Šichman 1954e* – A. Petrovský-Šichman: Výskumná správa č. 138/54. Archeologický ústav SAV. Nitra 1954.
- Petrovský-Šichman 1954f* – A. Petrovský-Šichman: Výskumná správa č. 562/54. Archeologický ústav SAV. Nitra 1954.
- Petrovský-Šichman 1954g* – A. Petrovský-Šichman: Výskumná správa č. 446/54. Archeologický ústav SAV. Nitra 1954.
- Petrovský-Šichman 1955* – A. Petrovský-Šichman: Výskumná správa č. 419/55. Archeologický ústav SAV. Nitra 1955.
- Petrovský-Šichman 1965* – A. Petrovský-Šichman: Severozápadné Slovensko v dobe laténskej a rímskej. In: *Vlast. Zbor. Považia* 7, 1965, 53-129.
- Píč 1903* – J. L. Píč: Nový typ žárových hrobů v Čechách. *Památky archeologické a místopisné* 20, 1903, 467-508.
- Pieta 1966* – K. Pieta: Výskumná správa č. 3090/66. Archeologický ústav SAV. Nitra 1966.
- Pieta 2008* – K. Pieta: Keltské osídlenie Slovenska. Mladšia doba laténska. *Archeologica Slovaca Monographiae – Studia* 10. Bratislava – Nitra 2008.
- Pivovarová 1963a* – Z. Pivovarová: Výskumná správa č. 1534/63. Archeologický ústav SAV. Nitra 1963.
- Pivovarová 1963b* – Z. Pivovarová: Výskumná správa č. 1698/63. Archeologický ústav SAV. Nitra 1963.
- Pivovarová 1965a* – Z. Pivovarová: K problematike mohýl v lužickej kultúre na Slovensku. *Slov. Arch.* 13, 1965, 107-162.
- Pivovarová 1965b* – Z. Pivovarová: Výskum v Mikušovciach v rokoch 1961 – 1963. *Archeologické rozhledy* 17, 1965, 482-487, 502-503
- Pivovarová 1966a* – Z. Pivovarová: Výskumná správa č. 3540/66. Archeologický ústav SAV. Nitra 1966.
- Pivovarová 1966b* – Z. Pivovarová: Výskumná správa č. 3534/66. Archeologický ústav SAV. Nitra 1966.
- Pivovarová 1966c* – Z. Pivovarová: Výskumná správa č. 3542/66. Archeologický ústav SAV. Nitra 1966.
- Pivovarová 1966d* – Z. Pivovarová: Výskumná správa č. 3544/66. Archeologický ústav SAV. Nitra 1966.
- Pivovarová 1966e* – Z. Pivovarová: Výskumná správa č. 3529/66. Archeologický ústav SAV. Nitra 1966.
- Pivovarová 1966f* – Z. Pivovarová: Výskumná správa č. 3543/66. Archeologický ústav SAV. Nitra 1966.
- Pivovarová 1966g* – Z. Pivovarová: Výskumná správa č. 3528/66. Archeologický ústav SAV. Nitra 1966.
- Pivovarová 1966h* – Z. Pivovarová: Výskumná správa č. 3530/66. Archeologický ústav SAV. Nitra 1966.
- Pivovarová 1966i* – Z. Pivovarová: Výskumná správa č. 3533/66. Archeologický ústav SAV. Nitra 1966.
- Pivovarová 1966j* – Z. Pivovarová: Výskumná správa č. 3548/66. Archeologický ústav SAV. Nitra 1966.
- Pivovarová 1966k* – Z. Pivovarová: Výskumná správa č. 3549/66. Archeologický ústav SAV. Nitra 1966.
- Pivovarová 1966l* – Z. Pivovarová: Výskumná správa č. 3550/66. Archeologický ústav SAV. Nitra 1966.
- Pivovarová 1966m* – Z. Pivovarová: Výskumná správa č. 3541/66. Archeologický ústav SAV. Nitra 1966.
- Pivovarová 1966n* – Z. Pivovarová: Výskumná správa č. 3546/66. Archeologický ústav SAV. Nitra 1966.
- Povala 1978* – G. Povala: Výskumná správa č. 8517/78. Archeologický ústav SAV. Nitra 1978.
- Rebay 2006* – K. Rebay: Das hallstattzeitliche Gräberfeld von Statzendorf in Niederösterreich. Möglichkeiten und Grenzen der Interpretation von Sozialindexberechnungen. *Universitätsforschungen zur prähistorischen Archäologie* 135. Bonn 2006.
- Stegmann-Rajtár 1992a* – S. Stegmann-Rajtár: Spätbronze- und früheisenzeitliche Fundgruppen des mittleren Donaugebietes. *Ber. RGK* 73, 1992, 29-179, Taf. 1-31.
- Stegmann-Rajtár 1992b* – S. Stegmann-Rajtár: Grabfunde der älteren Hallstattzeit aus Südmähren. Košice 1992.
- Stegmann-Rajtár 2009* – S. Stegmann-Rajtár: Žiarové pohrebisko východohalštatskej a vekerzugskej kultúry v Nových Zámkoch. Príspevok k pohrebiskám doby halštatskej vo východohalštatsko-zadunajskej oblasti. *Slov. Arch.* 57, 2009, 57-116.
- Studeníková/Paulík 1983* – E. Studeníková/J. Paulík: Osada z doby bronzovej v Pobedime. *Fontes Archeologického ústavu SNM v Bratislave VI*. Martin 1983.
- Szombathy 1924* – J. Szombathy: Die Tumuli im Feichtenboden bei Fischau am Steinfeld. *Mitt. Anthr. Ges. Wien* 54, 163-197, Taf. I-XIV.
- Šuhajiková 1962* – Z. Šuhajiková: Výskumná správa č. 949/62. Archeologický ústav SAV. Nitra 1962.
- V. B. 1930* – V. B.: Nález bronzovej sekerky. *Čas. MSS* 22, 1930, 96.
- V. B. 1932* – V. B.: Nález žiarových hrobů v Ladcoch (okr. Ilava). *Čas. MSS* 24, 1932, 59.
- V. B. 1939* – V. B.: Prehľad prírastkov archeologického oddelenia Slovenského národného múzea v T. sv. Martine, nadobudnutých v r. 1931 – 1933. *Čas. MSS* 30, 1939, 11-21.

*Veliačik 1980* – L. Veliačik: Výskumná správa č. 9251/80. Archeologický ústav SAV. Nitra 1980.

*Veliačik 1983* – L. Veliačik: Die Lausitzer Kultur in der Slowakei. Studia Archaeologica Slovaca Instituti Archaeologici Academiae Scientiarum Slovacae II. Nitra 1983.

*Veliačik 1988* – L. Veliačik: Gegenwärtiger Forschungsstand der Lausitzer Kultur in der Slowakei. In: Z. Bukowski (Hrsg.): Forschungen zur Problematik der Lausitzer Kultur. Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk – Łódź 1988, 225-246.

*Veliačik/Romsauer 1994* – L. Veliačik/P. Romsauer: Vývoj a vzťah osídlenia lužických a stredodunajských popolnicových polí na západnom Slovensku. I. Katalóg. Archaeologica Slovaca – Catalogi VI. Nitra 1994.

*Výskumná správa 1956* – Výskumná správa č. 246/56. Archeologický ústav SAV. Nitra 1956.

## DIE FUNDE AUS VRŠATSKÉ PODHRADIE IM KONTEXT DER BESIEDLUNG DES MITTLEREN WAAGTALS IN DER SPÄTBRONZE- UND HALLSTATTZEIT

LUCIA BENEDIKOVÁ

Die Fundstelle Vršatské Podhradie befindet sich im mittleren Považie (Waagtal) im Bezirk Ilava. Der präsentierte Fundkomplex ist ein archaischer Lesefund, der beim Weg vom Dorf Vršatské Podhradie Richtung Burgruine entdeckt wurde und aus Keramik, einigen Kleinfunden (Abb. 2), einer großen Menge von Tierknochen und Holzkohlestücken besteht (*Kubínyi 1885*, 188 – 192). Außer Bruchstücken aus der späten Bronzezeit und der Hallstattzeit kamen im Komplex, der gegenwärtig im SNM in Martin deponiert ist, auch Scherben der Púchov-Kultur vor (hier nicht vorgelegt).

Den Keramikkomplex kann man in zwei Basisgruppen aufteilen – in topfförmige Gefäße, die durch plastische durchgepresste Leisten verziert sind, und in Amphoren/Vasen/Schüsseln mit höherem kegelförmigen Hals, die meistens durch Riefen, vereinzelt gravierter Verzierung verziert sind. Im Fundmaterial kam auch ein Bruchstück einer konischen Schüssel mit eingezogenem schräg kantigem Rand, Bruchstück eines kleineren Topfes oder Töpchens mit dem Henkel der vom Rand ausläuft und drei Bruchstücke größerer Gefäße (wohl Vorratsgefäße?) vor.

Vom chronologischen Blickpunkt ist die Gruppe von verzierten Amphoren/Vasen/Schüsseln mit höherem kegelförmigen Hals am interessantesten. Da man die Ganzformen nicht rekonstruieren konnte, habe ich mich bei der Analyse vor allem auf die Kombinationen der Verzierung und ihre Analogien in den Nachbargebieten gestützt, obwohl in einigen Fällen gerade die Gefäßform bei der Feststellung ihrer chronologischen Position determinierend ist (siehe die Materialanalyse).

Der Keramikkomplex aus Vršatské Podhradie beinhaltet Elemente der späten Bronzezeit und auch der Hallstattzeit. Einem Teil des Materials kann man genauer in die zweite Hälfte der späten Bronzezeit (bzw. in HB3) bis an die Wende der Bronzezeit und der Hallstattzeit (Abb. 2: 7, 12, 13, 18, 22) datieren; einem Teil allgemein in die späte Bronzezeit (Abb. 2: 14, 23); in die ältere und jüngere Hallstattzeit (Abb. 2; 8, 24-28); und einem Teil nur rahmenhaft in die späte Bronzezeit bis in die jüngere Hallstattzeit (HB – HD1; Abb. 2: 10, 11, 15, 19, 21).

Im Hinblick auf die Zusammensetzung des ganzen durch M. Kubínyi entdeckten Komplexes kann man das Fundmaterial als Siedlungsmaterial interpretieren (*Veliačik 1983*, 188, č. 400).

In Vršatské Podhradie sind außer latènezeitlichen und slawischen Denkmälern (*Furmánek 1970*, 64) auch weitere Fluren bekannt die während der späten Bronzezeit und der Hallstattzeit genutzt wurden (Tabelle 1, Abb. 1). In der Flur Skalky wird eine Höhensiedlung aus der späten Bronzezeit erwähnt, im Bachtal am Fuß der Weisen Karpaten-Biele Karpaty (Flur Za zámkom) wurden Brandgräber eines hallstattzeitlichen Gräberfelds untersucht; aus der Flur Zámocká cesta am Südhang des Massivs Chmelová stammt spätbronzezeitliches und angeblich auch hallstattzeitliches Fundmaterial (*Furmánek 1970*, 65 – 66, obr. 7).

Das von M. Kubínyi entdeckte Fundmaterial stammt nach der angeführten Fundlagen auch vom südlichen und südöstlichen Hang von Chmelová, womit dieser zusammen mit der Flur Zámocká cesta zu einem Siedlungsareal am Berghang gehören könnte, der offenbar während mehrerer Zeithorizonte im Rahmen der späten Bronzezeit bis jüngeren Hallstattzeit genutzt wurde (vielleicht sich auch räumlich entwickelte). Die Koexistenz der Siedlung und des Gräberfelds während der Hallstattzeit ist fraglich, wie auch die Existenz eines älteren Gräberfelds (älteren Phase des Gräberfelds?), das mit der spätbronzezeitlichen Besiedlung in dieser Flur zusammenhängen würde. Die zwei entdeckten Brandgräber in der Flur Za zámkom stellen nur ein kleines Segment der Brandgräberfelds vor, das man zeitlich einreihen kann – mit Beachtung des vasenförmigen Gefäßes vom Grab 2, mit kegelförmigem Hals und charakteristischer Verzierung der Schultern durch schraffierte gravierte Dreiecke mit kleinen Grübchen (*Furmánek 1970*, obr. 8: 3) – do HC2 – HD1 (*Benediková 2006*, 243, mit Vergleichsfunden und der Literatur).

In Hinsicht auf die relativ intensive und vielfältige Nutzung des Hanges Chmelová könnte man vielleicht auch die Existenz einer Höhensiedlung in diesem Massiv voraussetzen, da am Hang von Chmelová während einer älteren

Grabung ein Wall erfasst wurde, obzwar von problematischer Zeit (*Furmánek 1970*, 66, 72), und auch die eigentliche Geländekonfiguration spricht sich für diese Möglichkeit aus.

Vršatské Podhradie gehört zu einer Gruppe von Fundstellen in Tälern der rechtsufrigen Zuflüsse des Váh (Waag) im Bezirk Ilava in den Katastergebieten der Dörfer Vršatské Podhradie, Červený Kameň, Mikušovce und Tuchyňa, deren gegenseitige Beziehungen A. Petrovský-Šichman (1965, 58-59; siehe auch die Fundberichte dieses Autors in der Tabelle 1) charakterisieren versuchte. Im breiteren Kontext ist für diese Region und seine kultur-chronologische Begutachtung auch der Burgwall von Ostrá hora bei Kvašov wichtig, er befindet sich östlich vom Bachtal, in dem Tuchyňa, Mikušovce a Červený Kameň liegt.

Während der späten Bronzezeit hat unser Fundmaterial im slowakischen und ostmährischen Lausitzer Milieu Parallelen. Der bearbeitete Komplex ist auch wegen seinem Elements wichtig, der in die zweite Hälfte der späten Bronzezeit bis zur Wende der späten Bronzezeit und der Hallstattzeit (HB2-3 – HB/HC) datiert wird, da diese Zeit „zum bisher am wenigsten bearbeiteten Periode in der Westslowakei gehört“ (*Veličik/Romsauer 1994*, 8). Die Periode der späten Bronzezeit (vom Ende HA2 bis Ende HB, bzw. HB/HC) wird im Gebiet der Lausitzer Kultur in der Slowakei traditionell in zwei Stufen gegliedert (ältere und jüngere; *Veličik 1988*, Abb. 8, 10); bzw. in die Phase VII = Ende HA2 – HB1 und VIII = HB2 – Ende HB (*Kujovský 2015*, 181-182), aber die Bearbeitung des Gräberfelds in Ilava zeigt die Möglichkeit der Ausgliederung von vier Stufen ab dem Ende von HA2 bis zum Ende HB, bzw. bis zur Wende HB/HC an, deren Gültigkeit es aber auf weiteren Fundstellen aus der späten Bronzezeit zu verifizieren nötig wird (*Benediková/Katkinová/Budinský-Krička 2016*).

Die Periode HC/HD1 ist in den südlichen Teilen der Westslowakei durch die Besiedlung der Kalenderberg-Kultur charakterisiert. Die mittlere Považie (Waagtal) Region (die bis zu den nördlichen Ausläufern der Kleinen Karpaten im Süden und bis zur Žilina im Norden reichen) gehörte zum eigentlichen Gebiet der Kalenderberg-Kultur nicht, was sich in den Quellen in Form vermischter Keramikkomplexe, die einerseits osthallstattische und andererseits lausitzer Merkmale tragen, abspiegelt (dazu *Benediková 2006*; *Benediková in Vorbereitung*). Analogisches Fundmaterial zu den Bruchstücken aus Vršatské Podhradie finden wir vor allem auf mehreren Fundstellen am mittleren Waagstrom – auf Burgwällen in Prašník, in Kvašov, in Divinka oder auf der Siedlung in Pobedim, einige Attribute haben Parallelen in der Lausitzer Kultur in Südmähren und auch im nordost-hallstattzeitlichem Kreis (siehe Materialanalyse). Im Teil des Waagtal zwischen Prašník und Kvašov liegt noch der Burgwall Ostrá hora im Horné Srnie (*Cheben 1998*, 79-81), das Fundmaterial von hier findet Parallelen zum nordöstlichen Hallstattgebiet, in der Horákov-Kultur in Südmähren, Parallelen bei der Verzierung stammen vom Platěnice Milieu im Nordmähren (*Benediková 2006*, 239-241, mit Literatur), hat aber keine markanten gemeinsamen Elemente nicht einmal mit einem der angeführten Gebiete mit verwandtem Fundmaterial (Prašník, Vršatské Podhradie, Kvašov). Das Wesen der Beziehungen mit diesen drei Gebieten, mit maximaler gegenseitiger Entfernung (Prašník – Kvašov) von ca. 85 km im Waagtal (60 km Luftlinie), kann man vorläufig nicht konkretisieren, da der Zwischenraum für diese Zeit archäologisch praktisch unbekannt ist.

Das mittlere Považie-Gebiet kann man während der Hallstattzeit als Kontaktzone (Verbindungszone, Pufferzone) zwischen den Kulturkreisen – mährischem und Lausitzer (Platěnicer), slowakischem Lausitzer (Orava) und osthallstattischem (zur Theorie der Kontaktzonen siehe z. B. *Patek 1996*, 21, Abb. 1), die man in dieser Region der Slowakei während mehrerer Perioden der Urgeschichte verfolgen kann, charakterisieren (zu Kontakten diese Gebiets siehe *Benediková in Vorbereitung*; für die Latènezeit siehe z. B. *Pieta 2008*, 23).

Die Besiedlungsstruktur in der gegebenen Region (Bez. Ilava, Hinterland des Katastergebiets Vršatecké Podhradie) auswerten ist problematisch, da der Großteil der Angaben von älteren Fundberichten stammt, oft ohne Angabe der entsprechenden Fakten (Tabelle 1). Ohne moderne Prospektion dieses Gebiets und Qualitätssteigerung der (datierender) Quellenbasis ist es nicht möglich zur Lösung dieses Themas beitragen.

Im jeden Fall ist offenbar, das auch nicht bearbeitete kleine und im Prinzip „vergessene“ Fundkomplexe von Gebieten mit bisher unbekanntem Besiedlungsdetails zur Lösung kulturell-chronologischen Fragen und regionalen und auch überregionalen Beziehungen des konkreten historisch-geographischen Raumes beitragen können, und Hypothesen und Ziele für weitere Untersuchungen ermöglichen.

*Mgr. Lucia Benediková, PhD.*

*Archeologický ústav SAV*

*Akademická 2*

*949 21 Nitra*

*lucia.benedikova@gmail.com*